

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

ABDULLA QODIRIY NOMIDAGI JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”
Jizzax davlat pedagogik instituti
rektori _____ **Sh.Sharipov**
_____ **2021 yil**

10.00.02 - O‘zbek adabiyoti IXTISOSLIGI BO‘YICHA TAYANCH
DOKTORANTURAGA KIRUVCHILAR UCHUN
“MUTAXASSISLIK FANI” DAN KIRISH IMTIHON
DASTURI

JIZZAX – 2021

Tuzuvchilar: 1.O‘zbek adabiyoti o‘qitish metodikasi kafedrası mudiri,
f.f.d.Sh.Doniyarova

2. O‘zbek tili va adabiyoti fakulteti dekani, f.f.n.
S.Soyipov.

Imtihon komissiyasining 2021 yil “28” 1 -sonli qarori bilan tasdiqlangan.

KIRISH

Oliy ta'lim muassasalarida 10.00.02–O'zbek adabiyoti bo'yicha ta'lim yo'nalishida o'qitiladigan adabiyotshunoslik fanlari o'quv mazmuniga asoslangan holda ushbu dastur tuzildi..

Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarida ilmiy izlanishlar bilan amaliyot chambarchas bog'liq holda olib borilishi natijasida mamlakatimiz Prezidenti tomonidan belgilab berilgan ustuvor yo'nalishlardan kelib chiqqan holda oliy ta'lim muassasalarida mutaxassislar tayyorlashning sifatini oshirish maqsadida doktoronturaning o'quv va ilmiy ishlarini olib borishlarini talab qilmoqda.

O'zbek adabiyoti doktorontura mutaxassisligi uchun tuzilgan Dasturda "O'zbek adabiyoti tarixi", "Adabiyotshunoslikka kirish" va "Adabiyot nazariyasi", va "XX-asr adabiyoti" va "Istiqlol davri o'zbek adabiyoti" fanlari doirasidagi masalalar aks etgan.

ASOSIY QISM

Adabiyotshunoslik nazariyasi

Adabiyotshunoslik – badiiy adabiyotning vujudga kelishi, tarixiy taraqqiyoti, mohiyati va aloqalari haqidagi fan. Adabiyotshunoslik va uning tarkibi: adabiyot tarixi, nazariyasi va adabiy tanqid. Qadimgi davr adabiyotshunosligi: Arastu va uning "Poetika" asari.

Sharq adabiyotshunosligi manbalari: ilmi aruz, ilmi qofiya, ilmi badia.

Badiiylilik asoslari va mezonlari. Badiiy ijod jarayoni va uning matnda aks etishi. Badiiy asar haqida tushuncha. Adabiy asar yaxlitligi va uni yuzaga chiqaruvchi omillar. Badiiy obraz va uning xususiyatlari. Obrazlarning ifodaviyligi. Sujet haqida tushuncha. Adabiyotda sujet turlari va uning unsurlari. Badiiy adabiyotni adabiy tur jihatdan tasniflash tamoyillari. Adabiy turlar va ifoda shakllari. Epos va epik janrlar tasnifi. Drama va dramatik janrlar. Lirik va G'arbiy Yevropada lirik janrlar. O'zbek mumtoz adabiyotining janrlar tizimi. Liro-epik janrlar tasnifi.

Badiiy adabiyotda metod, yo'nalish va adabiy oqim tushunchalari. Metod haqida tushuncha. Adabiy yo'nalishlar. Hozirgi adabiyotdagi adabiy oqim ko'rinishlari. Adabiy jarayon tushunchasi, uning mohiyati va uning adabiyot tarixidagi o'rni. Adabiy jarayonda an'anaviylik, izdoshlik va o'ziga xoslik. Adabiy ta'sir masalalari. Adabiy jarayon qonuniyatlari.

Qadimgi adabiy yodgorliklar. Islomgacha bo'lgan adabiyotning xususiyatlari. "Avesto"da adabiy-nazariy tafakkur. O'rxun-Enasoy obidalari. "Devonu lug'ati-t-turk"dagi adabiy namunalar. "Qutadg'u bilig" dostonining obrazlar tizimi. "Hibatu-l-haqoyiq" asarining ma'rifiy asoslari. Xoja Ahmad Yassaviy ijodi va hikmat janri taraqqiyoti. Yassaviylik tariqati va "Faqrnoma" tabiati.

Ilk islom davlatlarida badiiy adabiyot taraqqiyoti. Somoniylar, qoraxoniylar, G'aznaviylar adabiy muhiti. Mo'g'ul istilosi davri adabiyoti. "Qisasi Rabg'uziy" asaridagi hikoyatlar. Xorazmiy va uning "Muhabbatnoma"si.

Temuriylar davri adabiyoti. Temuriylar davri adabiyotining taraqqiyot omillari. Temuriylar davri adabiyotining janrlar tizimi. XIV asr adabiyotida tasavvufiy talqinlar. Gadoiy, Atoyi, Lutfiy va Sakkokiy she'riyati.

Navoiy tarjimai holining adabiy manbalari. "Xazoyinu-l-maoniy"ning tarkibi. Navoiy ijodida lirik janrlar. "Xamsa"chilik an'analari va Navoiy "Xamsa"si. "Lisonu-t-tayr"da majoz va poetika masalalari. Navoiyning ilmiy merosi, filologik asarlari.

XIV-XIX asrlar (1-yarmi) adabiyoti. Xonliklar davri adabiyotining xususiyatlari. XVI-XIX asrlar adabiyotida ijodiy muhit va maktab masalalari. Bobur badiiy merosi, "Boburnoma". Ilmiy merosi. Qul Ubaydiy ijodi. Mashrab she'riyati. "Mabdainur" muallifligi masalalari. Huvaydo g'azallari poetikasi. Amir Umarxon adabiy muhiti ijodkorlari. Nodira ijodi. Ogahiy she'riyatining obrazlar tizimi.

Ilk uyg'onish davri tushunchasi. Davr adabiyotining xususiyatlari. 1865-1929 ilk mustamlakachilik davri sifatida. XIX asrning so'nggi davridagi adabiy hayot. Fan, maorif, madaniyat va matbuot. Muqimiy, Furqat, Avaz va boshqa davr adabiyoti vakillari. Ma'rifatchilik harakatining yuksalishi. O'zbek ma'rifatparvarligi manbalari, xususiyatlari va taraqqiyot bosqichlari.

Yangi o'zbek (jadid) adabiyotining ilk taraqqiyot bosqichi (1905-1917). Jadidchilik jabhalari. Jadid adabiyotining o'rganilishi, muammolari. Rossiya mustamlaka siyosatining adabiyotga ta'siri. 1914-yil birinchi jahon urushi va 1916-yil o'rtalari Turkistonda milliy-ozodlik harakatlarining avj olishi. Qo'zg'olonlar, ularning sababi, maqsadi, miqyoslar va inqirozi.

Turkistonda jadidchilikning rivojlanish bosqichlari. Davrlashtirish tamoyillari, ijtimoiy-tarixiy jarayonlar asosida belgilanishi.

1. Ma'rifiy islohotlar davri.

2. Ijtimoiy-siyosiy va mafkuraviy kurashlar davri.

Ma'rifiy islohotlar davrida madaniy-adabiy hayot (1905-1916).

"Usuli jadid" maktabi va Turkistondagi qarashlar: "Usuli savtiya" maktabi va unga munosabat. Turkistonda ilk jadid maktablari. Samarqanddagi jadid maktablarining tashkilotchilari: M.Behbudiy, A.Shakuriy, S.Ajziy, Hoji Mu'in va boshqalar. Toshkentda jadid maktablari: Munavvarqori Abdurashidxonov, Abdulla Avloniy va boshqalar.

Milliy matbuot. Jadidchilik harakati g'oyalarining ijtimoiy-siyosiy va madaniy-ma'rifiy manbalari sifatida. Turkistonda milliy matbuotning yuzaga kelishi. Birinchi milliy gazetalar. Mazkur gazetalarning asoschisi va muassislari, g'oyaviy yo'nalishi, maqsad va vazifalari, mualliflari. Gazetalarda yoritilgan masalalarga chor hukumati ma'murlarining munosabati.

Milliy teatr, badiiy adabiyot, ma'rifiy-ijtimoiy she'riyat (A.Avloniy, Hamza, So'fizoda, Siddiqiy-Ajziy, A.Qodiriy, Sidqiy Xondayliqiy) va publitsistika (Behbudiy, Fitrat, Munavvarqori, A.Avloniy, Sayidahmad Vasliy, Hoji Muin).

Ijtimoiy-siyosiy va mafkuraviy kurashlar davri. Milliy- ozodlik va mustaqillik uchun kurash g'oyalari. Tashkilotlar dasturlari va yetakchilari (Munavvarqori Abdurashidxonov, Ubaydulla Xo'jaev). "Turkiston muxtoriyati" hokimiyatining tashkil topishi va uning demokratik asosda ekanligi. Oktabr to'ntarishidan keyin adabiyotda umid va umidsizlik, ishonch va shubhalanish kayfiyatining aks etishi (Fitrat, Cho'lpon, Hamza, Avloniy). Milliy tuyg'ularning ijtimoiy-ozodlik, erk ham hurlik motivlarining she'riyatda, nasrda va dramaturgiyada hamda publitsistikada keng yoritilishi. Turli adabiy uyushmalarning maydonga chiqishi. O'zbek romanchilik maktabining maydonga kelishi. Milliy dramaturgiyaning samarali rivojlanishi. A.Qodiriyning o'zbek adabiyotidagi novatorlik. Mavzular rang-barangligi: millatning tarixiy kechmishi va taqdiri; istibdodga qarshi kayfiyatning ramziy majoziy talqinlari.

Yangi o'zbek adabiyoti. Oktabr to'ntarishidan keyingi o'zbek adabiyoti. Uning yetakchi pafosi, mavzu doirasi va qahramonlari. Davr adabiyotidagi g'oyaviy-uslubiy oqim, yo'nalishlar. Sho'ro davri adabiyotining o'ziga xos xususiyatlari. G'.G'ulom, Oybek, H.Olimjon, A.Qahhor, U.Nosir, M.Shayxzoda, Mirtemir, Zulfiya kabi shoir va yozuvchilar shu davr adabiyotining xos namoyondalari sifatida. Ular asarlarida tuyg'ular samimiyatining yorqin namoyon bo'lishi. Sho'ro davri adabiyotiga tanqidiy yondashuv zarurati.

Istiqlol davri o'zbek adabiyoti. Mustaqillik davri adabiyotining hukmron mafkura iskanjasidan qutilgani, adabiyot ko'ngil ishiga aylangani va uning xilma-xillashuvi. Mustaqillik tuyg'usi o'zbek adabiyotida milliy o'zlikni anglashga tashnalik sifatida namoyon bo'lganligi. Istiqlol davri o'zbek adabiyotiga Said Ahmad, O.Yoqubov, P.Qodirov, Sh.Xolmirzaev, E.Vohidov, A.Oripov, O.Matjon, Usmon Azim, Xurshid Davron, Shavkat Rahmon, Erkin A'zam, Xurshid Do'stmuhammad, Nazar Eshonqul, U.Hamdani va boshqa ijodkorlar qo'shgan hissalar xususida. Ular ijodidagi o'ziga xos xususiyatlar va yetakchi tamoyillar. Istiqlol davri she'riyatining o'zbek milliy tafakkuri va ruhiyati taraqqiyotida tutgan o'rni. Ayniqsa, ijodkor shaxs hamisha el g'amida, haqiqat yo'lida ezgu ishlar qilishi, ezgu so'zlar aytishi lozimligi tasvirlanganligi.

O'zbek adabiy tanqidi tarixi

Adabiy tanqidning vujudga kelishi. Mumtoz adabiyotshunoslik va adabiy tanqid. Tazkira va risolalar. Ularning adabiyot tarixidagi o'rni. Alisher Navoiyning "Majolisu-n-nafois" asari. Navoiy va Boburning aruz risolalari. XX asr boshlari adabiy tanqidchiligi. Behbudiy, Vadud Mahmud va A.Sa'diy asarlari. Fitratning ilmiy merosi: "Adabiyot qoidalari", "Aruz haqida". Izzat Sulton adabiyot nazariyasi muallifi sifatida. XX asr o'zbek navoiyshunosligi: Fitrat, O.Sharafiddinov, A.Qayumov, A.Hayitmetov, S.G'anieva va boshqalar.

Zamonaviy adabiy tanqid janrlari. Adabiyotshunoslikda tasavvuf adabiyotining o'rganilishi: N.Komilov va I.Haqqulov asarlari. XX asrning faol munaqqidlari. M.Qo'shjonov, U.Normatov, N.Karimov asarlari. O.Sharafiddinovning tanqid maktabi va uning davomchilari.

ASOSIY ADABIYOTLAR

Adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. T.: O'zbekiston, 2016.
2. Mirziyoev Sh. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. T.: O'zbekiston, 2017.
3. Mirziyoev Sh. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. T.: O'zbekiston, 2017.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi” to'g'risidagi Farmoni (Xalq so'zi 2017 yil, 8 fevral).
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori “Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari” to'g'risida (Xalq so'zi. 2017 yil, 21 aprel).
6. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. - T.: Ma'naviyat, 2010.
7. Karimov I.A. Adabiyotga e'tibor ma'naviyatga, kelajakka e'tibor. – Toshkent: O'zbekiston, 2009.
8. Avesto. O'zbekchaga tarjima. - T.: 2001;
9. Alisher Navoiy. Mukammal asarlar to'plami. 20 jildlik. 1-19-jildlar. T.: 1991-2002;
10. Bobur. Boburnoma. T.: 1960, 1989, 2002.
11. Boltaboev H. Fitrat va jadidchilik. T., 2007.
12. Jadidchilik islohot, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash. T.: Universitet 1999.
13. Karimov B. Abdulla Qodiriy va germenevtik tafakkur. – T. Akademnashr, 2014.
15. Karimov N, Normatov U, Sharafiddinov O. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. T., 1999.
16. Mahmud Qoshg'ariy. Devonu lug'otit turk. 1-3 jild. - T., 2016.
17. Mahmudov Q. Ahmad Yugnakiyning “Hibatul-haqoyiq” asari haqida. – T., 1972:
18. Normatov U. Qodiriy mo'jizasi. T., O'zbekiston, 2011.
19. Rahmonov N. O'zbek adabiyoti tarixi. T., 2018.
20. Fitrat. Tanlangan asarlar . 2-jild. T.: Ma'naviyat, 2000
22. O'zbek adabiyoti tarixi. 5-jildlik. - T.: Fan, 1978.
24. Qosimov B. O'zbek adabiyoti va adabiy aloqalari tarixi. T.: Fan va texnologiya, 2008.
25. Qosimov B. Va boshqalar. Milliy uyg'onish. T.: Ma'naviyat, 2002.
26. Jumaboev M. Bolalar adabiyoti. Oliy o'quv yurtlarining tarbiya fakultetlari uchun darslik. T., O'qituvchi, 1994.
27. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. Darslik.
28. (N. Karimov va boshqalar.) T.: O'qituvchi, 1999.
29. N. Karimov. XX asr adabiyoti manzaralari T : O'zbekiston, 2008.

- 30.S. Mirzaev. XX asr o'zbek adabiyoti. T.: Yangi asr avlodi, 2005.
31. Boboev. T. Aruz vaznini o'rganish. T.: 1991.
32. Navoiy. «Mezon ul-avzon» Asarlar. 15 tomlik, T.: Adabiyot va san'at 1967.
1. Fitrat. Aruz xaqida risola. T.: «O'qituvchi», 1997.
2. Izzat Sulton. Adabiyot nazariyasi. – T.: 2006.
3. Arastu. Poetika. Axloqi kabir.-T., Yangi asr avlodi. 2004
4. Belinskiy V.G. Tanlangan asarlar.-T. O'zdavnashr, 1995.
5. Nazarov B. O'zbek adabiy tanqidchiligi. T. : “Fan”, 1979.
6. Vohidov R., Eshonqulov H. O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi. – T.: O'zYu Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.
7. O'zbek mumtoz adabiyoti namunalari (1-2 jild). – T.: Fan, 2003; 2005.
8. A G'afurov, M Asqarova. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Sintaksis. T., “O'qituvchi”, 1987 yil.
9. G'.Abdurahmonov, A.Sulaymonov, X.Xoliyorov, J.Omonturdiyev. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Sintaksis. T., 1978 yil.
10. Reshetov V.V., Shoabdurahmonov Sh., O'zbek dialektologiyasi. Toshkent, “O'qituvchi”. 1996
11. Rajabov N., O'zbek shevashunosligi, Toshkent, “O'qituvchi”. 1996.
12. Abdurahmonov G', Rustamov A. Qadimgi turkiy til. –Toshkent, O'qituvchi, 1982.
13. To'ychiboev B. O'zbek tili tarixining davrlari. – Toshkent, 1996 .
14. Ashirboev S., Azimov I. O'zbek tilining tarixiy grammatikasi. –Toshkent. 2002.
15. N. Mahmudov, A. Nurmonov. O'zbek tilining nazariy grammatikasi (Sintaksis). T., 1995.
16. To'xliiev B., Shamsieva M., Ziyodova T. O'zbek tili o'qitish metodikasi.– T.: 2010.
17. To'xliiev B. Adabiyot o'qitish metodikasi. –T.: 2010.
18. Jamolxonov H. Yo'ldoshev M. Badiiy matnning lisoniy tahlili (Ma'ruzalar matni). – T: TDPU, 2000.
19. Yo'ldoshev M. Badiiy matn va uning lingvopoetik tahlili asoslari. T: «Fan», 2006

QO'SHIMChA ADABIYOTLAR

1. B.O'rinboev. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Samarqand 2001
2. G' Abdurahmonov. O'zbek tili grammatikasi. T. 1996.
3. Abdurahmonov N. Qadimgi turkiy til. –Toshkent, O'qituvchi, 1989.
4. Po'latov I.P. Qadimgi turkiy til (muammoli ma'ruza matnlari). –Qo'qon, 2004.
5. Sherbak A.M. Ocherki po sravnitel'noy morfologii turkskix yazikov. –L., 1977; -L., 1981.
6. Ne'matov H.F. O'zbek tilining tarixiy fonetikasi. –Toshkent, 1992.
7. N. Mahmudov, A. Nurmonov. O'zbek tilining nazariy grammatikasi (Sintaksis). m/m. TDPU., 2008.

8. G'ulomov A., Qodirov M. Ona tili o'qitish metodikasi. – T: «Universitet». 2001.
9. Zunnunov A., Hotamov N., Esonov J., Ibrohimov A. Adabiyot o'qitish metodikasi. – T.: «O'qituvchi». 1992
10. Akademik litseylarning aniq fanlar yo'nalishidagi tarmoq ta'lim standarti va chuqurlashtirilgan fanlar o'quv dasturlari... Ona tili va adabiyoti /Mualliflar: A.Nurmonov, N.Mahmudov, A. Sobirov, N.Qosimova, Sh. Yusupova. – T.: O'qituvchi, 2005.
11. Yo'ldoshev M. Badiiy matn va uning lingvopoetik tahlili asoslari – T: «Fan», 2007.
12. Jumaboev M. Bolalar adabiyoti. T., O'qituvchi, 2002 y.
13. Adabiyot nazariyasi. Ikki tomlik. – T.: Fan, 1978.
14. Umurov H. Adabiyot nazariyasi. – T.: Sharq NMK, 2002.
15. Rahmonov B. O'zbek adabiy tanqidchiligi. T.: “Yangi asr avlodi” 2004.
16. Qosimov B. va boshqalar. Milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyoti. – T; Ma'naviyat. 2004.
17. Karimov H. Istiqlol davri nasri. – T; Zarqalam, 2007.
18. Zunnunov A.Z., Hotamov N., Esonov J., Ibrohimov A. Adabiyot o'qitish metodikasi T.: «O'qituvchi», 1992 y.
19. Yo'ldoshev Q. Adabiyot o'qitishning ilmiy nazariy asoslari. Toshkent. "O'qituvchi", 1996 yil.
20. Q. Oripov, M. Obidova. Ifodali o'qish. T.: «O'qituvchi», 1994.
21. Adizova I. O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi. O'quv qo'llanma. - T.: 2006.
22. Orzibekov R. O'zbek adabiyoti tarixi. O'quv qo'llanma. - Samarqand: 2005.
23. Rasulov A. Badiiylik bezavol yangilik. – T: Sharq, 2008.